

РАФІНАД ПАДНОСІЦЬ ЦІ ПЕРІ

Ушчыкніце мяне: няўжо гэта-такі здарыцца і Беларусь будзе прысутнічаць на самай прадстаўнічай біенале сучаснага мастацтва?! Яшчэ летась нават сама магчымасць удзелу ў Венецыянскай біенале існавала на ўзроўні хіба што размоў сярод мастакоў і была падставай для мастацкіх праектаў, якія павінны былі паказаць сваёй мясцовай публіцы перш за ўсё тое, што сучаснае мастацтва (не па прынце прыналежнасці да пэўнага часу, а як кірунак) у нас ёсць, нягледзячы на тое, што ў свеце Беларусь як краіна пра гэта гучна не заявіла. Тыя ж мастакі самі па сабе шмат ездзяць, выстаўляюцца і імкнуцца паасобку неяк упісацца ў сусветны мастацкі працэс. Але ж гэта зусім не тое, калі краіна вылучае сваіх творцаў на такое буйное мерапрыемства — чым не алімпіяда для мастакоў? І на імідж дзяржавы працуе. Ужо далучыліся нашы найбліжэйшыя краіны-суседкі, не самыя багатыя сёння, але знаходзяцца ў іх сродкі для стварэння сваіх праектаў (кошт можа даходзіць да 100 ці 150 тысяч еўра). Але кажуць, гандаль не да месца,

Аляксандр Зіменка, галоўны спецыяліст упраўлення мастацтва Міністэрства культуры РБ: Сапраўды, пытанне аб удзеле Беларусі ў Венецыянскай біенале разглядалася, не ў апошняй ступені дзякуючы таму, што гэты праект быў праведзены летась. Звароты і лісты, з якімі арганізатары звярнуліся ў Міністэрства культуры, безумоўна, таксама на яго паўплывалі. Міністэрства культуры было зацікаўлена ў тым, каб паказваць беларускае мастацтва як у Еўропе, так і ўнутры краіны з розных бакоў. Рознае мастацтва, у тым сэнсе, каб не канцэнтравана на нечым адным, але прадстаўляць усе віды і жанры.

Сяргей Кірушчанка, мастак: Сутнасць звароту ў Міністэрства культуры групы мастакоў, якія ўдзельнічалі ў мінскім праекце, вось у чым. З аднаго боку, мастацтва — абсалютна прыватная справа. З іншага боку, мастацтва ў кантэксце падрыхтоўкі да нейкіх сур'ёзных мерапрыемстваў, якім з'яўляецца біенале, — справа, якая патрабуе абмеркавання. У нас у Беларусі ні ў кога няма вопыту. У сувязі з гэтым мы прапануем, па-першае, утварыць дырэкцыю біенале, якая б існавала пастаянна. Адзін-два чалавекі, якія б каардынавалі ўсю далейшую працу, бо праект гэты разлічаны не на адзін раз. Павінна з'явіцца шматгадовая праграма ўдзелу Беларусі ў розных мерапрыемствах падобнага ўзроўню. Таму што ў нас няма выхаду на сур'ёзныя біенале, на сур'ёзныя выставы. Рыхтуючыся на першыя біенале, трэба запрашаць на конкурснай аснове замежных куратараў, якія могуць прапанаваць канцэпцыю праекта. У нас у Беларусі пакуль не з'явіліся свае дасведчаныя куратары, якія ведаюць фармат біенале. Акрамя таго, мы як мастакі не падрыхтаваныя да выстаў такога ўзроўню. У сувязі з гэтым, па першым часе было б добра, каб у конкурсе абавязкова ўдзельнічалі беларускія творцы, якія жывуць у Германіі, Галандыі і іншых краінах, якія заявілі пра сябе на міжнародным узроўні і ўдзельнічалі ў сур'ёзных выставах. Мастакі, якія найбольш адпавядаюць тэхналагічным асаблівасцям сучаснага этапу развіцця актуальнага мастацтва — і гэта нашы людзі, не трэба забываць! Вельмі важна, каб была створана адукацыйная праграма пры гэтым цэнтры ці дырэкцыі, каб вучыліся маладыя куратары, каб цягнуліся да

гэтага маладыя мастакі. Каб за некалькі гадоў выбудаваць стройную сістэму ўваходжання Беларусі ў гэтую самую культурную прастору сучаснага мастацтва.

Хоць мастацтва — рэч і прыватная, але патрабуе калектыўнага грамадскага абмеркавання ўсіх зацікаўленых бакоў. Падрыхтоўка гэтага праекта павінна быць асветлена, каб не атрымаўся міжсабойчык тых ці іншых людзей.

Зіменка: Ужо створаны аргкамітэт па падрыхтоўцы і ўдзелу Рэспублікі Беларусь у 54-й Венецыянскай біенале. Камісарам прызначана Наталля Шаранговіч, дырэктар музея сучаснага мастацтва. Старшынёй арганізацыйнага камітэта — Міхаіл Баразна. Я вылучаны ад Міністэрства культуры. Ёсць прадстаўнікі Саюза мастакоў і Саюза дызайнераў.

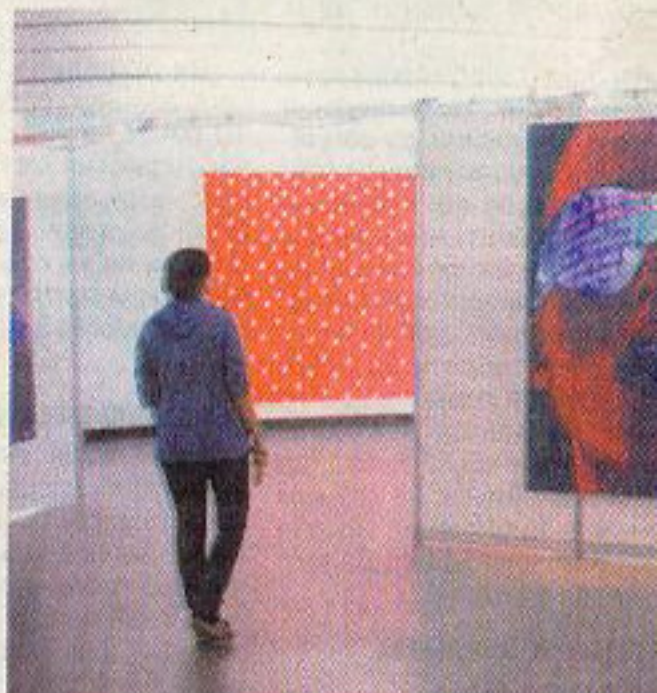
На сённяшні момант як група, так і Міністэрства культуры адкрытыя для ўсіх прапаноў. Мы будзем разглядаць як калектыўныя, так і індывідуальныя звароты з прапановамі аб кандыдатурах мастакоў, якія маглі б удзельнічаць ці выстаўляцца ў гэтым праекце. А таксама ў цэлым па нейкіх заўвагах і інфармацыі, якая была б карыснай. Мы будзем выслухоўваць усе меркаванні, але я заклікаю канцэнтравана. Каб адразу зняць пытанні: ідэі, думкі і прапановы можна накіроўваць як у Міністэрства культуры РБ, так і ў музей сучаснага мастацтва, і ў Акадэмію мастацтваў.

Кірушчанка: Арганізацыю беларускага павільёна для Венецыянскага біенале летась я лічу карысным мерапрыемствам. Я яго не бачыў — у гэты час быў на адкрыцці ў Венецыі. Аднак у адным артыкуле я прачытаў, што Венецыянская біенале — гэта свайго роду гульня, у якой мы не валодаем правіламі, таму няма чаго нам там рабіць. Далей высвятляецца, што правілы ўсё ж ёсць, і аўтар таго артыкула апынуўся сярод гульцоў, якія збіраюцца па гэтых правілах гуляць, цяпер у складзе групы людзей, якія будуць займацца рэальнай арганізацыяй беларускага павільёна ў Венецыі. Я бачу тут супярэчнасць.

Павел Вайніцкі: Мяне ў гэтую групу вылучыў Саюз дызайнераў, не проста так, а, відаць, на конкурснай аснове, было пададзена маё партфоліа. Мне, можа, спадабалася арганізаванае вамі мерапрыемства, але калі яно ў такім вы-

калі гаворка ідзе пра ўваходжанне ў сусветны арт-рынак. Мы ж дбаем пра прасоўванне на рынку іншых краін нашых тавараў, але мастацкі прадукт — таксама прадукт. Так сцвярджалі мастакі, і ідэю ўдзелу ў Венецыянскай біенале імкнуліся не пакідаць, нават зварот у Міністэрства накіравалі асобы, якія мелі дачыненне да арганізацыі праекта «Беларускі Павільён Венецыянскай Біенале»: Сяргей Кірушчанка, Руслан Вашкевіч, Канстанцін Селіханаў. Ідэя ўзнімалася, лунала ў паветры і павінна была калі-небудзь выбухнуць сенсацыяй.

Цяпер дакладна вядома, што рашэнне ёсць на ўзроўні дзяржавы, і гэта ўжо можна назваць творчым прарывам. Але куды і з чым? Тут узнікаюць іншыя падставы для хваляванняў. Мастакі, зацікаўленыя асобы, прадстаўнікі Міністэрства культуры сабраліся на абмеркаванні, спрабуючы вывесці законы прыцягальнасці да сучаснага мастацтва Беларусі. Некаторыя моманты размовы мне падаліся вельмі цікавымі.

глядзе будзе праходзіць у Венецыі, то гэта будзе правал.

Таццяна Бембель, мастацтвазнаўца: Гэта была хутчэй гульня, маніфест, калі хочаце, правакацыя, разлічаная на айчыннага глядача, якому ўсё гэта паказвалася. Гэта ж зразумела.

Вайніцкі: Але Венецыянская біенале — гэта адзіная традыцыйная біенале, якая існуе 100 гадоў, дзе дзяржавы прадстаўляюць павільёны сваіх мастакоў. Адпаведна, дзяржава і павінна яго прадстаўляць, у прыватнасці, Міністэрства культуры. Але акрамя Венецыянскай існуюць яшчэ 120 іншых, на якіх мастакі вольныя паказваць свае творы. Венецыянская выстава мае такую спецыфіку, што гаворыць дзяржава, і яна гаворыць нешта сусветнай супольнасці. І можа казаць нешта пра беларускае мастацтва.

Фёдар Ястраб, мастак: Так, дзяржава, але вуснамі мастакоў і іх уяўленнямі.

Вайніцкі: Хацелася б у ідэале, каб Беларусь вылучылася нечым вельмі характэрным, спецыфічным, каб мы яе паказалі так, як ніхто гэтага не робіць там. Гэта не так проста — узяць і выбраць мастакоў, якія менавіта беларускія, не так проста ўзяць ідэі, якія нас будуць характарыза-

АМ СЫПАЦЬ,

альбо Венецыянскія страсці для беларускага сучаснага мастацтва

ваць як беларусаў у сусветнай арт-супольнасці. І мы збіраемся адказаць на гэтае пытанне падчас выставы. Я думаю, будзе правільна правесці нейкае даследаванне, каб не проста так запрасіць нейкіх мастакоў. Я хацеў бы даламагчы менавіта ў пошуку беларускасці. Знайсці нешта такое, што адрознівае наша мастацтва ад астатніх.

Кірушчанка: Што вы маеце на ўвазе? Бо наша мастацтва і так адрозніваецца ад іншых. Гэта ўнікае падсвядома, калі чалавек стварае, то пра гэта не думае. Мы павінны рабіць добры прадукт. А беларускім ён будзе ў любым выпадку.

Вайніцкі: Гэта ўсё пралічваецца... А замежны куратар можа выхапіць тое, што адпавядае яго ўласнаму густу, а не будзе думаць пра тое,

як прадставіць краіну.

Таццяна Бембель: Успенскі сабор — сімвал расійскай культуры, створаны італьянскім майстрам...

Ястраб: Мастак найперш думае, як выказаць сябе. Але паколькі ён частка і чалавек гэтай дзяржавы, ён немінуха будзе прадстаўляць інтарэсы гэтай дзяржавы. І ў гэтым галоўная ідэя любой прэзентацыі ці выказвання. Але роля міжнароднага куратара ў тым, каб знайсці нейкі вобраз. І тыя формы, якія могуць прадставіць у гэты момант гэтую краіну.

Зіменка: Пытанне аб запрашэнні замежных куратараў разглядалася, але вырашана адмоўна.

Кірушчанка: А чаму? Сёння гэта распаўсюджаная практыка — запрашаць замежных куратараў, якія, дарэчы, не патрабуюць вялікіх ганарараў, бо яны яшчэ і асабіста зацікаўлены ў праекце. І на мінулай біенале Літва, напрыклад, была прадстаўлена выдатна дзякуючы цікаваму праекту пад кіраўніцтвам запрошанага куратара. Мы ж запрашаем для спартсменаў замежных трэнераў. А ганарар мастацкага трэнера значна меншы.

Юрый Іваноў, мастацтвазнаўца: Што такое «ўдзельнік біенале»? Гэта найперш чалавек, які прыходзіць з ідэяй. Ідэю прапаноўвае менавіта куратар, каб праект быў цэласны. А ў нас падманлівы дэмакратызм: так, мы будзем адкрытыя, чакаем прапаноў ад мастакоў. Звычайна куратар выбірае мастакоў або творы ў адпаведнасці з ідэяй. Акрамя таго, у мяне, як у чалавека, які сочыць за развіццём сучаснага мастацтва, пытанне наконт складу менавіта групы арганізатараў, бо ў яе патрапілі асобы, якія стаяць на пазіцыі «кансерватыўнага акадэмізму». Але Венецыянская біенале — гэта тое месца, дзе адбываюцца нейкія інавацыі ў галіне сучаснага мастацтва. А ў нас могуць нейкі пейзаж, які трохі заліпаны фарбай, называць актуальным мастацтвам. Шмат рэчаў сёння называюцца сучасным мастацтвам. Але яны па сутнасці такімі не з'яўляюцца.

Кірушчанка: Менавіта таму патрэбна экспертная супольнасць, якая мае вагу і да слоў якой прыслухоўваюцца. Можна разважаць, дрэнная ці добрая Венецыянская біенале, але ўвесь свет туды цягнецца, пэўная колькасць сусветнага бамонду там збіраецца, ёсць цікавасць бізнэсу, потым гэта перацякае ў масы. Гэта — рынак, але гэта і імідж краіны.

Ястраб: Галоўнае, выпрацаваць прынцыпы, згодна з якімі можна працаваць супольна. Як толькі мы створым экспертны савет, ён стане пастаянным, непатапляльным і нязменным — і гэта будзе яшчэ горш, чым зменлівая структура. Тое, што такое абмеркаванне праходзіць — ужо добра. Таму што калі бясспрэчна прымаюцца нейкія рашэнні, без абмеркавання, то гэта не вельмі добра.

Зіменка: Мы разумеем, што часу засталася не так шмат, але на сёння план па арганізацыйных мерапрыемствах знаходзіцца ў працэсе падрыхтоўкі. Міністэрства культуры зацікаўлена, каб праект праводзіўся празрыста.

Іваноў: У вас часу зусім не засталася. Шмат якія краіны ўжо абвясцілі конкурсы для маладых мастакоў, каб падштурхнуць творчы працэс. Гэта таксама важна рабіць. Бо з часам Беларусь можа застацца без мастакоў, якіх мала хто падтрымлівае. Чаму мяне хвалюе тое, што мы пакажам? Калі беларускае прадстаўніцтва будзе няздатным, то прыйдуць спецыялісты, паглядзяць — і сыдуць. І больш нікога мы не будзем цікавіць. Ёсць іншая праблема: якія сёння дамінанты прымуць, гэта будзе арыенцір для маладых, для студэнтаў, для той жа акадэміі. Ёсць небяспека стварэння сурагатнага псеўда-актуальнага мастацтва, можа атрымацца падмена рэальнага мастацтва.

Ястраб: Вельмі дзіўна, калі сучаснае мастацтва імкнецца паднесці на талерцы ў выглядзе рафінаду. І гэта ў той час, калі не рафінад трэба падносіць, а перцам сыпаць. Калі мы вельмі добра зробленыя рэчы выдаём за сучаснае мастацтва, то гэта саедчыць пра нейкі ўзровень рамяства, а не пра сучаснае мастацтва. Згодны

з Юрыем, што дрэнна зроблены праект, альбо недастаткова актуальны ці цікавы, не інавацыйны, спрацуе толькі ў сістэме антыіміджу. Гэта вельмі дрэнна, асабліва ў тых умовах, калі мы толькі імкнёмся ўступіць у нейкія афіцыйныя адносіны і строім стасункі з міжнароднымі структурамі.

Бембель: Відавочна, патрэбны дыялог. Але ў нас не наладжана камунікацыя паміж мастакамі і міністэрскімі структурамі. Нашы мастакі маглі б працаваць значна больш эфектыўна дзеля краіны, прапануючы сапраўды сучасныя формы.

ПОГЛЯД АУТАРА

Што я ведаю пра сучаснае мастацтва нашай краіны? Тое мастацтва, якое ствараецца ў нас сёння, сапраўды рознае. Шматзначнасць слова «сучаснае» ў нашай мове гуляе са свядомасцю, прапануе выбар. Аднак у англійскай мове, напрыклад, ёсць два розныя словы, адно з іх абазначае сучаснасць менавіта моманту, другое — сучаснасць сутнасці, формаў. Рэчы розныя.

І яшчэ я ведаю пра сучаснае мастацтва: аднойчы ў праграме «Школа зласлоўя» Таццяна Талстой і Дуня Смірновай госцем быў бізнэсмен-калекцыянер, які з гонарам назваў імя адной вядомай мастачкі рускага паходжання, якая жыве ў Еўропе і стала там вельмі вядомай, — Наталля Залозная. На погляд калекцыянера, яна найбольш плённа працуе ў галіне сучаснага мастацтва, яе працы варты набываць, хоць яны каштуюць нятанна. Але прычым тут беларускае сучаснае мастацтва? Ды пры тым, што Наталля Залозная — былая мінчанка і насамрэч беларускага паходжання! Яна такая не адна, хто паспяхова працуе ў Еўропе. Мы, вядома ж, можам ім адмовіць у магчымасці прадстаўляць Беларусь, але знойдуцца тыя, хто з задавальненнем захоча тут жа запісаць іх у свае творцы. А мы потым будзем вяртаць іх імёны з забыцця і даказваць нашчадкам, што яны маюць дачыненне да беларускай культуры. Як гэта адбываецца цяпер з Ваньковічам ці з Хруцкім і Бялыніцкім-Бірулем. Адмовіцца заўсёды прасцей, чым звярнуцца да тых, хто абазнаны ў тэме хоць бы з-за таго, што існуе ў тым кантэксце, які мы толькі збіраемся асвойваць.

Мае веды пра каштоўнасць і адметнасць беларускага мастацтва ўдакладніліся яшчэ і тады, калі дырэктар Луўра ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, аглядаючы нашы набыткі, затрымаўся ў незапланаваным месцы — каля карціны Язэпа Драздовіча. Ён пачаў распытваць пра аўтара, бо быў, відавочна, уражаны касмічным уяўленнем чалавека, які, можа падацца, хутчэй быў прадстаўніком якой міжпланетнай культуры, чым беларускай. Аднак вось што значыць погляд збоку...

Разумею сённяшняю закляпочанасць мастакоў: акрамя іміджу краіны, які стварае прадстаўнічая біенале, яна працуе на прасоўванне творцаў, абараняе іх інтарэсы. А яны таксама грамадзяне гэтай краіны.

Ларыса ЦІМОШЫК.